

SPREMENIMO KLIMO - volitve 2008

Rezultati primerjalne analize programov parlamentarnih strank

Ljubljana, 25. avgust 2008

Namen primerjalne analize je podati neodvisno oceno programov parlamentarnih strank glede na najpomembnejše izzive prihodnosti: podnebne spremembe, energetska kriza in varovanje naravnih virov. Z analizo spodbujamo tudi razpravo o dolgoročnih strateških razvojnih usmeritvah Slovenije in prispevamo k popestitvi predvolilnega časa s temami, ki presegajo trenutno prevladujoče razprave, v veliki meri omejene na medstrankarske razprtije in »aferaške« teme.

Osnovo za oceno programov je predstavljal *Manifest za politiko, usmerjeno v prihodnost*, ki so ga junija pripravili na Umanoteri v sodelovanju s pobudo Plan B za Slovenijo. Manifest je sestavljen iz uvodnega dela in 10 poglavij zahtev za usmeritve in ukrepe politike, izhaja pa iz dokumenta Plan B za Slovenijo 1.0, ki je bil kot vizija trajnostnega razvoja predstavljen aprila lansko leto. Programe je ocenjevalo osem ocenjevalcev, nekateri v celoti, nekateri pa posamezne sklope v okviru svojega interesa in strokovnega poznavanja.

➤ **Ali se volilni programi parlamentarnih strank odzivajo na največje izzive prihodnosti?**

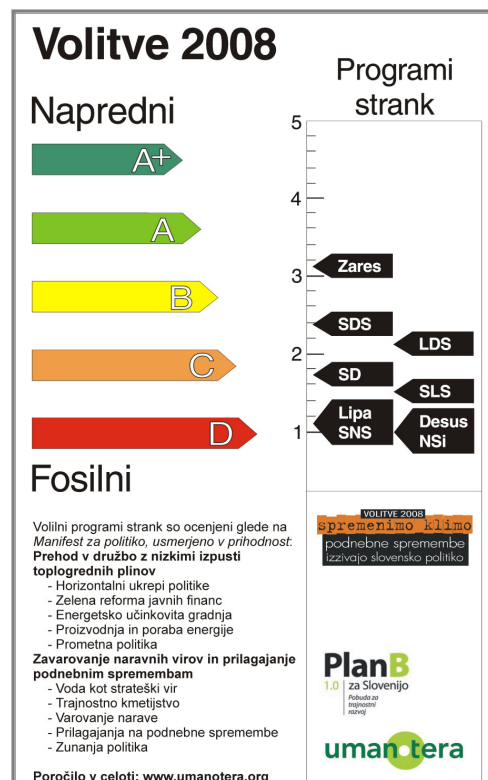
Spodbudno je, da dve od najmočnejših strank uvrščata prehod v nizkoogljično družbo (družbo z nizkimi izpusti toplogrednih plinov) med prednostne strateške naloge programov: Zares in SDS. Zares v svojem programu poudarja, da »izziv podnebnih sprememb najprej zahteva temeljito spremenjen pogled: klimatske spremembe namreč niso zgolj eden izmed številnih okoljskih problemov(...), pač pa predstavljajo razvojni problem prehoda na nizko ogljično družbo.« V uvodu v svoj program je SDS zapisala: »vemo, da prihodnja leta neizogibno prinašajo novo industrijsko revolucijo. Poraba energije in hrane v svetu strmo narašča, z njo pa tudi cene. Prevladujoči neobnovljivi viri energije usihajo. Proizvodnja in promet bosta v prihodnje vse manj odvisna od

omejenih virov, predvsem ogljikovih goriv." Tri stranke podnebnim spremembam in energetskim izzivom sicer pripisujejo velik pomen, vendar predvsem znotraj sektorjev varstva okolja, kmetijstva, energetike in prometa (LDS, SD in SLS). Štiri stranke (SNS, LIPA, Nsi in Desus) teh tem sploh ne zaznavajo kot strateško pomembnih.

Glede na to, da se nekaterim posledicam podnebnih sprememb ne moremo več izogniti, je nujna tudi prilagoditev na podnebne spremembe in blažitev njihovih posledic. Družba, ki se ne bo sposobna prilagoditi, tvega več in bo imela višje stroške, kot bi bilo potrebno s pravočasnim izvajanjem ukrepov. V SDS pišejo: »Prilagajanje podnebnim spremembam je postalo neizogibno in nujno dopolnilo k njihovi blažitvi... Na podlagi novih spoznanj bomo izdelali dolgoročno in celovito strategijo prilagajanja podnebnim spremembam s konkretnimi ukrepi in jo začeli takoj uresničevati«. Takšno usmeritev postavlja v svojem programu tudi Zares, blizu je LDS, medtem ko preostale stranke prilagajanje omenjajo zelo površno ali pa sploh ne.

➤ **Katere stranke s stališča scenarija trajnostnega razvoja Slovenije ponujajo največ, katere najmanj?**

Stranke lahko glede na kakovost trajnostne usmeritve v programih na grobo razdelimo v dve skupini. V prvi skupini je pet strank, ki napovedujejo pozitivne ukrepe, po vrstnem redu so to Zares (v skupnem seštevku ocene je njihov program najvišje uvrščen s 3,11 točkami), SDS (2,39 točk), LDS (2,13), SD (1,71) in SLS (1,55). Znotraj te skupine sta po razumevanju strateškega razvojnega pomena potrebnih sprememb v precejšnji prednosti SDS in Zares. V drugi skupini so SNS in LIPA (po 1,12), ki trajnostnemu razvoju namenjajo obrobno vlogo, ter Nsi in Desus, ki tem vsebinam ne posvečata prav nobene pozornosti (s po 1 točko).

Lestvica programov strank glede na *Manifest za politiko, usmerjeno v prihodnost* (podroben primerjalni prikaz numeričnih ocen po poglavjih je v prilogi)

➤ **Kateri ukrepi iz Manifesta Plana B za volitve 2008 imajo med strankami največjo podporo?**

Zeleno javno naročanje napoveduje kar vseh pet strank iz prve skupine (Zares, SDS, LDS, SLS in SD), zeleno reformo javnih financ (prenos davkov z obdavčenja dela na obremenjevanje onesnaževanja okolja in ukinjanje subvencij okolju škodljivim dejavnostim) pa podpirajo 4 (Zares, SDS, LDS in SLS). SDS in Zares napovedujeta obdavčitev vozil glede na emisije CO₂, programe energetske učinkovite prenove zgradb in visoke energetske standarde za novogradnje. Posebno pozornost lesu kot najbolj okolju in podnebju prijaznemu materialu pa posvečata LDS in SDS. Ukrepe za doseganje večje energetske učinkovitosti in spodbude za obnovljive vire energije napovedujejo vse stranke iz prve skupine, razen SLS. Isto velja za prenos blagovnega prometa na železnico in povečanje investicij v kakovosten železniški tovorni in potniški promet.

Med naravnimi viri stranke največjo pozornost namenjajo ravnanju s pitno vodo kot s strateškim virom. Zares izstopa s poudarkom na ekosistemskem pristopu in vlogi ekoremediacij pri upravljanju z vodnimi viri. Vse stranke razen Desus-a in Nsi so se opredelile do trajnostnega kmetijstva. Prevladuje zaščita plodne zemlje, spodbujanje ekološkega kmetijstva ter počevanje deleža ekoloških kmetij in zemljišč. Pri obojem najbolj vodi Zares, ki v kontekstu ekološkega kmetijstva celo presega zahteve Manifesta in v svojem programskem cilju navaja cilje Akcijskega načrta za razvoj ekološkega kmetijstva v Sloveniji do l. 2015 (Vlada RS, 2005): »...do leta 2015 povečati delež ekoloških kmetij na 15% in delež kmetijskih zemljišč na 20% ter na slovenskem trgu doseči vsaj 10% ekoživil slovenskega porekla od celotne prodane količine hrane.« Poleg tega dodaja: »Prav tako je cilj povečati pridelavo zelenjave, sadja in nemesnih predelanih živil (mlevski in mlečni izdelki)«. Vsekakor je vzpodbudno, da je usmeritev v ekološko in lokalno pridelavo zdrave hrane usmeritev večine strank.

➤ **Kateri ukrepi Manifesta Plana B za volitve 2008 imajo med strankami najmanjšo podporo?**

Nobena od parlamentarnih strank ne napoveduje podnebno-energetskega zakona (s to pobudo poteka evropska akcija Big Ask, v Sloveniji jo vodi društvo Fokus), glede določanja ciljev zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov (TGP) pa so vse zadržane. Večinoma konkretnih ciljev ne omenjajo, najbolj jasna in napredna so stališča Zares, ki najavlja namero, da se preverijo in zaostrijo cilji, ki so določeni za leto 2020 za Slovenijo v podnebno-energetskem paketu EU, do leta 2050 pa so določili cilj zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov za 50%. To je sicer skromen cilj v primerjavi s potrebnimi znižanji razvitih držav do leta 2050 za 80%, je pa za slovensko politiko zgodovinski korak v pravo smer). Kot horizontalne ukrepe politike Zares napoveduje sprejem

nacionalnega programa za boj proti podnebnim spremembam (tako za zmanjševanje izpustov TGP) kot prilagajanje spremembam, ki so neizogibne. V institucionalnem smislu SD predstavlja idejo, da bi problematiko podnebnih sprememb in dejavnosti organizirali na ravni države z ustrežno, samo temu namenjeno vladno službo, SDS pa načrtuje vzpostavitev Ministrstva za trajnostni razvoj.

Drugi pomembnejši predlogi iz Manifesta, ki niso bili deležni nobene podpore v ocenjenih programih, so: postopna opustitev jedrske energije in takojšen moratorij na nove gradnje, moratorij na gradnjo novih avtocest, ukinitve davčnih subvencij za nadomestilo za prevoz na delo ter ustrezno cestninjenje za tovorni promet v skladu z realnimi stroški.

Zelo malo in skopo je naslovljeno področje varovanja narave. Štiri stranke (Desus, NSi, SLS in Lipa) ne omenjajo nobenih ukrepov, medtem ko se preostale koncentrirajo samo na splošno formulacijo o zavarovanju območij Natura 2000, brez finančno podprtega programa. Zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da stranke Slovenije, ki se uvršča med 20% najrazvitejših držav sveta, ne vidijo kot države, ki bo uresničila zavezo o 0,7% BDP namenjenih za mednarodno razvojno pomoč, ali države, ki bi razmišljala o dodatni finančni pomoči najrevnejšim državam sveta za prilagajanje na podnebne spremembe. Edina stranka, ki se je v svojem programu vsaj delno dotaknila tega področja, je SD. Ostale so ga popolnoma zapostavile.

➤ **Kakšni so razlogi za optimizem in kaj vzbuja skrb?**

Dve od vodilnih strank razumeta pomen in težo izzivov, ki presegajo klasičen okoljevarstven pristop in posegajo na obrat v razvojni usmeritvi in skoraj vse pomembnejše stranke navajajo vsaj delne potrebne ukrepe, je pa veliko vprašanje, če ima takšna nova usmeritev dovolj moči, da se uveljavi v modebitnih koalicijskih povezavah in rižanjih interesov. Navkljub velikemu napredku v primerjavi s programi leta 2004, je tudi še vedno opaziti precej sektorskega pristopa, ponekod celo očitno nerazrešenih notranjih nasprotij v programih strank. Najbolj izrazit je primer iz programa LDS, ki v gospodarskem poglavju napoveduje velike davčne in administrativne spodbude za »greenfield« investicije, v okoljevarstvenem poglavju pa poziva k izrabi prostorskih možnosti znotraj obstoječe urbanizacije. Zapisano je celo: »Aktivno je treba blokirati vse lobije (kmetijski, okoljevarstveni, gradbeni, urbanistično arhitekturni, lokalno politični, zemljiško lastniški in druge), katerih interes je preprečiti tako demonopolizacijo in deregulacijo« (na področju zemljišč).

V energetske sklopu so prav tako očitna neskladja med tradicionalnimi energetske usmeritvami in željo po novih velikih centraliziranih investicijah (vse stranke z energetske

programom podpirajo gradnjo novega jedrskega reaktorja, v razponu od SD: »stabilna oskrba električne energije v Sloveniji dolgoročno ni možna brez energije, pridobljene v nuklearni elektrarni“ do Zares: “verjetno potrebujemo tudi drugi blok NEK”; napovedujejo se gradnje 6. bloka TE v Šoštanju, celo HE na Muri - SDS, LDS) ob bok napovedanim investicijam v obnovljive vire, ki pa bi zahtevale decentralizacijo omrežnega sistema in drugačne usmeritve. Žal se najvkljub najnovejšim spoznanjem o izrazitih negativnih vplivih spodbujanja uporabe biogoriv in napovedanih spremembah v politikah EU in ZDA, le-ta še vedno pogosto omenjajo kot obetavna.

Samo SLS se je opredelila proti gojenju gensko spremenjenih organizmov v Sloveniji. Ostale stranke pa spodbujajo lastne cilje vzpodbujanja ekološkega kmetovanja in povečevanja deleža ekoloških kmetij in zemljišč v Sloveniji z nedoločenimi stališči. Poznavanje mehanizma varnostnega pridržka ter zavzemanje za previdnost pri sproščanju gensko spremenjenih organizmov okolje so sicer navedle še 4 stranke (SDS, SD, LDS in Zares) a vseeno dopuščajo možnost uvedbe GSO v Sloveniji. Vedno več je dokazov, da soobstoj gensko spremenjenih in gensko nespremenjenih rastlin ni mogoč, in da je za Slovenijo, državo z zelo razdrobljenimi kmetijami in veliko bitosko raznovrstnostjo, ekološko in konvencionalno kmetovanje najprimernejše. Vsekakor bi bila previdnost najboljše uveljavljena, če bi Slovenija sledila vzoru svojih neposrednih sosed Avstrije in Madžarske ter se opredelila kot država brez gensko spremenjenih organizmov.

(besedilo ni lektorirano)

Opombi

Za NSi je bil pri oceni upoštevan program na spletu, ki je bil 13. avgusta objavljen pod naslovom *Volilni program*, saj nam stranka navkljub vabilu celotnega programa ni poslala v oceno

Primerjalna analiza je rezultat dela sodelavcev-ocenjevalcev:

Barbara Kvac (Focus), Gorazd Marinček (Slovenski E-Forum), Jernej Stritih (CIPRA Slovenija), Katja Huš (študentka), Miha Tomšič (Slovenski E-Forum), Nina Štros (Umanotera), Nevenka Bogataj in Vida Ogorelec Wagner (Umanotera). Vsem hvala!

Dodatne informacije: Vida Ogorelec Wagner, Umanotera, vida@umanotera.org; 041 554 858.

Priloga: MATRIKA ZA PRIMERJALNO ANALIZO STRANKARSKIH PROGRAMOV – VOLITVE 2008

	ZARES	SDS	LDS	SD	SLS	SNS	LIPA	NSI	DESUS	Max	Povprečje
0. CELOVITOST PROGRAMA	4,00	3,74	2,11	2,00	1,96	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	1,98
1. SKLOP: Izpeljava prehoda v družbo z nizkimi izpusti toplogrednih plinov											
1. HORIZONTALNI UKREPI POLITIKE	2,74	1,62	1,48	1,83	1,21	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	1,43
2. ZELENA REFORMA JAVNIH FINANC	3,63	2,71	2,95	1,69	2,37	1,00	1,21	1,00	1,00	5,00	1,95
3. ENERGETSKO UČINKOVITA GRADNJA	3,92	2,73	1,54	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	1,58
4. PROIZVODNJA IN PORABA ENERGIJE	2,62	2,39	2,20	1,50	1,00	1,20	1,59	1,00	1,00	5,00	1,61
5. PROMETNA POLITIKA	3,28	2,87	2,47	1,67	1,24	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	1,73
2. SKLOP: Zavarovanje naravnih virov in prilagoditev podnebnim spremembam											
6. VODA KOT STRATEŠKI VIR	3,05	2,16	1,70	1,35	1,20	1,20	1,20	1,00	1,00	5,00	1,54
7. TRAJNOSTNO KMETIJSTVO	3,97	2,65	2,65	1,84	3,03	1,65	1,32	1,00	1,00	5,00	2,12
8. VAROVANJE NARAVE	2,02	1,27	1,80	2,00	1,00	1,27	1,00	1,00	1,00	5,00	1,37
9. PRILAGAJANJE NA PODNEBNE SPREMEMBE	3,42	3,16	3,00	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	1,95
10. ZUNANJA POLITIKA	1,53	1,00	1,47	1,93	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	1,21
SEŠTEVEK TOČK	34,18	26,31	23,38	18,81	17,00	12,32	12,32	11,00	11,00	55,00	18,48
Povprečna ocena	3,11	2,39	2,13	1,71	1,55	1,12	1,12	1,00	1,00	5,00	1,68

Legenda:

D	C	B	A	A+
1	od 1,01 do 1,99	od 2 do 2,99	od 3 do 3,99	od 4 do 5

Deskriptivne ocene za ocenjevanje strankarskih programov za Volitve 2008:

Ocena 1 - področje/cilj v programu stranke ni nikjer omenjeno

Ocena 2 - področje/cilj je v programu omenjeno, vendar na zelo deklarativni, neopredeljivi ravni

Ocena 3 - področje/cilj je v programu omenjeno podrobneje, vendar so ukrepi/cilji nerazdelani oziroma ne-konkretizirani

Ocena 4 - področje/cilj je popolnoma skladen z zahtevami Manifesta Plana B

Ocena 5 - program presega zahteve manifesta Plana B